

Running head: PERSONALITY, PARENTING, AND INTERNALIZING PROBLEMS

De relatie tussen opvoeding door vaders en internaliserend probleemgedrag bij kinderen:

Het modererend effect van de persoonlijkheid van het kind

Student: L. M. ten Broeke -3226077
Begeleider: Dr. P. Prinzie, PhD
Master Orthopedagogiek, Universiteit Utrecht
Masterthesis
Datum: 30 augustus 2010

De relatie tussen opvoeding door vaders en internaliserend probleemgedrag bij kinderen: Het modererend effect van de persoonlijkheid van het kind

L.M. ten Broeke

Faculty of Social Science of Utrecht University, The Netherlands

Abstract

Aim: Previous research has linked parenting to childhood internalizing behavior. However, relatively little attention had been given to the possible effects of children's personality differences on the relation between parenting by fathers and internalizing behavior. This research investigates the interactive effects of child's personality on the relation between parenting dimensions (overprotective and authoritative) and children's internalizing behavior. **Method:** A proportional stratified sample of 286 nonclinical children from ages 11 to 17, and their fathers was used. Personality was measured using the Hierarchical Personality Inventory for Children. Parenting was measured using both the Egna Minnen Beträffande Uppfostran and the Parenting Practices Questionnaire. Internalizing behavior was measured using the Youth Self Report. **Results:** A negative relation between Extraversion and internalizing problems was found. No relation between parenting and internalizing problems was found. Furthermore, the results reveal that there were no moderation effects of personality. **Conclusions:** In contrast to previous research that mainly focused on parenting by mothers, the results of this research suggest that there is no significant influence of parenting by fathers for the development of children's internalizing behavior. More research is needed to explore what the precise role of personality is and how parenting by fathers influences the development of children's behavior.

Keywords: Overprotection, authoritative parenting, fathers, internalizing behavior, Big Five personality.

Samenvatting

Doel: In eerdere onderzoeken is opvoeding in verband gebracht met internaliserend probleemgedrag. Echter, is er relatief weinig aandacht besteed aan de mogelijke invloed van kindpersoonlijkheid op de relatie tussen opvoeding door vaders en internaliserend gedrag. Dit onderzoek bestudeert of er een interactie effect is van kindpersoonlijkheid op de relatie tussen overbeschermend en autoritatief opvoeden van vaders en internaliserend probleemgedrag bij kinderen. **Methode:** De geproportioneerde gestratificeerde steekproef bestond uit 286 kinderen in de leeftijd van 11 tot 17 jaar en hun vaders. Persoonlijkheid werd gemeten met de Hierarchical Personality Inventory for Children. Overbeschermend opvoeden werd gemeten met de Egna Minnen Beträffande Uppfostran en autoritatief opvoeden met de Parenting Practices Questionnaire. Internaliserend gedrag werd gemeten met de Youth Self Report. **Resultaten:** Er werd een negatieve relatie tussen Extraversie en internaliserend gedrag gevonden, maar geen relatie tussen opvoeding en internaliserend gedrag. Verder werd de relatie tussen opvoeden en internaliserend probleemgedrag niet gemodereerd door persoonlijkheid. **Conclusies:** In tegenstelling tot eerdere onderzoeken, waarbij vooral gefocust werd op moeders, suggereren de resultaten van dit onderzoek dat er geen significante invloed is van opvoeding door vaders voor de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag van kinderen. Meer onderzoek is nodig om te bestuderen wat de exacte rol van persoonlijkheid is en hoe de opvoeding van vaders de ontwikkeling van het gedrag van kinderen beïnvloedt.

Kernwoorden: Overbescherming, autoritatieve opvoeding, vaders, internaliserend gedrag, Big Five persoonlijkheid.

Inleiding

Internaliserende problemen hebben een sterke negatieve invloed op de ontwikkeling van kinderen. Kinderen met internaliserend probleemgedrag hebben een negatief zelfbeeld, studieproblemen en problemen in de sociale omgang (Hughes & Gullone, 2008; Van Lieshout, 2009). Dit probleemgedrag komt in de adolescentie meer voor bij meisjes (Farrell, 2008; Rutter, 1991, zoals beschreven in Coleman & Webber, 2002). Rutter geeft verschillende redenen voor dit verschil, zoals hormonale, cognitieve, interpersoonlijke en socialisatie verschillen tussen jongens en meisjes. Onderzoek naar het ontstaan van deze problematiek is van belang voor de ontwikkeling van meer gerichte behandeling en betere preventiemogelijkheden. Dit onderzoek wil hieraan bijdragen. De focus ligt op de internaliserende problemen bij kinderen in de leeftijd van 11 tot 17 jaar, omdat uit onderzoek blijkt dat internaliserende problemen toenemen in de adolescentie (Ford, Goodman, & Meltzer, 2003; Roza, Hofstra, Van der Ende, & Verhulst, 2003).

Onder internaliserende problemen wordt probleemgedrag verstaan waar vooral de persoon zelf onder lijdt, zoals depressie, angst en somatische klachten (Callahan & Panichelli-Mindel, 1996). De buitenwereld ziet hier doorgaands weinig van. In dit onderzoek staat de relatie tussen opvoeding en internaliserende problemen en de mogelijke invloed van de persoonlijkheid van het kind op deze relatie centraal. Achtereenvolgens zullen de relatie tussen opvoedingsdimensies en internaliserende problemen en de relatie tussen persoonlijkheid en internaliserende problemen worden besproken. Deze verbanden komen samen in de uiteindelijke onderzoeksvraag: Heeft de persoonlijkheid van het kind een modererend effect op de relatie tussen beschermend en autoritatief opvoeden van vaders en internaliserende problemen bij jongeren?

Verband opvoeding en internaliserende problemen

Veelvuldig onderzoek is verricht naar de relatie tussen opvoeding en het gedrag van het kind (Bugental & Grusec, 2006). Hieruit blijkt dat zowel overbeschermende opvoeding als een tekort aan autoritatieve opvoeding samengaan met de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag. De opvoedingsdimensie overbescherming kenmerkt zich door ouderlijke controle en frequente inmenging in de activiteiten van het kind (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003). Ouders hebben de neiging om te veel voor hun kinderen te regelen, onafhankelijkheid van het kind te ontmoedigen en activiteiten van het kind te veel te sturen (Rubin, Burgess, & Hastings, 2002). Een overbeschermende opvoeding kan de ontwikkeling van belangrijke coping strategieën bij angstige kinderen ondermijnen. Dit zorgt ervoor dat kinderen hun sociale zorgen en voorzichtigheid behouden of dat deze juist worden versterkt, doordat ze niet op een goede manier leren om met voor hen angstige situaties om te gaan (Rubin, e.a., 2002). Chorpita en Barlow (1998) suggereren dat een

overbeschermd opvoeding gerelateerd is aan zowel de ontwikkeling als aan de instandhouding van specifiek angstproblemen bij kinderen. Dit komt overeen met onderzoek van Van Gastel, Legerstee, en Ferdinand (2009), waarin wordt aangetoond dat kinderen met een angststoornis vaker op een overbeschermd manier worden opgevoed. Voor depressieve problemen geldt dat deze gerelateerd zijn aan een meer afwijzende manier van opvoeden, gekenmerkt door negatieve of vijandige gevoelens van de ouder richting het kind (Rapee, 1997).

Anders dan bij overbeschermd opvoedingsgedrag wordt een autoritatieve opvoeding gekenmerkt door het uitoefenen van controle in combinatie met warmte, verzorging, democratie en een open ouder-kind communicatie (Baumrind, 1971; zoals beschreven in Coplan, Arbeau, & Armer, 2008). Over deze manier van opvoeden wordt verondersteld dat het de ontwikkeling van emotieregulatie en sociaal-emotionele competentie bevordert (Towe-Goodman & Teti, 2008). Emotieregulatie en sociaal-emotionele competentie worden gezien als protectieve factoren voor de ontwikkeling van emotionele en gedragsproblemen (Garmezy, 1991). Uit onderzoeksresultaten blijkt dat de autoritatieve opvoeding ervoor zorgt dat de kans op ontwikkeling van angstproblemen bij verlegen kinderen afneemt, maar dit lijkt niet te gelden voor de ontwikkeling van depressief gedrag (Steinberg, Blatt- Eisengart, & Cauffman, 2006). Een autoritatieve opvoeding staat in relatie tot verschillende positieve uitkomsten, zoals een verhoogd zelfvertrouwen en een hogere mate van emotionele aanpassing. Een hoge mate van emotionele aanpassing en zelfvertrouwen staat weer in relatie tot een verlaagd risico op internaliserende problemen (Mc Kinney & Renk, 2008; Ybrandt, 2008).

Eerdere onderzoeken hebben zich met name gericht op de opvoeding van moeders, waardoor de kennis over de invloed van de opvoeding door vaders onvoldoende bestudeerd is. Daarnaast hebben Van Gastel en collega's (2009) aangegeven dat het belangrijk is om de invloed van de opvoeding van vaders te onderzoeken. Zo blijken vaders meer de autonomie van kinderen te stimuleren terwijl moeders meer bezorgd zijn over de emotionele en persoonlijke veiligheid van kinderen (Van der Bruggen, Stams, & Bogels, 2008). Daarom staat in dit onderzoek de opvoeding van vaders centraal.

Persoonlijkheid en internaliserende problemen

Naast het verband tussen opvoeding en internaliserende problemen is in onderzoek tevens de relatie tussen persoonlijkheid van het kind en internaliserende problemen aangetoond. Binnen dit onderzoek zal de persoonlijkheid van het kind worden geconceptualiseerd aan de hand van de Big Five. Hiervoor is gekozen omdat het Big Five model wordt gezien als een algemeen geaccepteerd model (Caspi, 1998), dat is gevalideerd als een bruikbaar kader om individuele verschillen bij zowel klinische en niet klinische kinderen te ordenen (McCrae, Costa, & Busch, 1986; Robins, John, Caspi,

Moffitt, & Stouthamer-Loeber, 1996). Ook komen de Big Five terug bij spontane persoonsbeschrijvingen van ouders over hun kinderen (De Fruyt, Van Hiel, & Buyst, 1998). Deze herhaaldelijke identificatie van de Big Five in persoonlijkheidsmetingen heeft tot de visie geleid dat de meeste persoonlijkheidseigenschappen beschreven kunnen worden in termen van vijf brede domeinen die als volgt zijn gelabeld: (I) Extraversie (II) Welwillendheid, (III) Consciëntieusheid (IV) Emotionele Stabiliteit (V) Vindingrijkheid (Caspi, 1998).

John, Caspi, Robins, Moffitt, en Stouthamer-Loeber (1994) hebben de relatie tussen de vijf dimensies en probleemgedrag onderzocht. Er werd in dit onderzoek een sterke relatie gevonden tussen een lage mate van Emotionele Stabiliteit en internaliserende problemen. Daarentegen werd er geen relatie gevonden tussen Extraversie, Welwillendheid en internaliserende problemen. Recent onderzoek van De Pauw en Mervielde (2010) heeft aangetoond dat de dimensie Emotionele Stabiliteit, en een lage mate van aandachtscontrole bij de dimensie Consciëntieusheid, van belang zijn bij kinderen met angstproblemen. Een lage mate van Extraversie werd sterk gerelateerd aan depressie maar in veel mindere mate aan angst. Voor de dimensies Welwillendheid en Vindingrijkheid worden in deze studie geen specifieke verbanden met beide vormen van internaliserende problemen genoemd.

Invloed van persoonlijkheid kind op relatie opvoeding en internaliserende problemen

Uit voorgaande tekst blijkt dat zowel opvoedingsdimensies als de persoonlijkheid van het kind risicofactoren kunnen zijn voor het ontwikkelen van internaliserende problemen. De eerder genoemde relaties tussen persoonlijkheid van het kind, de opvoeding van de ouders en de internaliserende problemen van het kind, kunnen additief zijn. Dit betekent dat de relaties los van elkaar worden gezien en allen een deel van de variantie in internaliserend probleemgedrag kunnen verklaren. Echter, het verband tussen opvoeden en probleemgedrag zou ook afhankelijk kunnen zijn van de kindpersoonlijkheid. Interactionele modellen kunnen hier meer inzicht in verschaffen. . “De interactionalistische benadering gaat ervan uit dat gedragsverschijnselen, op iedere leeftijd, de expressie is van een continu organisme – omgeving interactioneel proces. Hierdoor ontwikkelt een organisme zich. Het gaat niet om de erfelijkheid en de omgeving, maar om het organisme en de omgeving (Lehrman, 1953)” (Blom, Dekkers, & Geerts, 2004, p.11). Dit betekent dat behalve het simpel vergelijken van opvoedingseffecten met kindeffecten, interactionele modellen erkennen dat beide effecten van invloed zijn. In een interactioneel model wordt verwacht dat kindkarakteristieken zowel in relatie staan met opvoeding als met internaliserende problemen. Dit suggereert dat het integreren van zowel opvoedingseffecten als kindeffecten in één theoretisch model internaliserende problemen van kinderen beter kan verklaren (Holmbeck, 1997).

Een voorbeeld van een interactioneel model dat de interactie tussen verschillende variabelen

als uitgangspunt neemt voor het ontstaan van probleemgedrag is het 'Goodness-of-fit' model van Thomas en Chess (1977). Het principe achter dit model is dat het socialisatie effect afhankelijk is van de persoonlijkheid van het kind (Rothbarth & Ahadi, 1994). Uit onderzoek blijkt dat kinderen die opgevoed worden met minder verzorging en warmte en meer controle, kwetsbaarder zijn voor angst, wanneer ze introverte of verlegen persoonlijkheid hebben (Crockenberg & Leerkes, 2006; Leve, Kim, & Pears, 2005; Rubin, e.a., 2002). Aan de andere kant zijn er ook factoren die positief zijn voor kwetsbare kinderen. Zo blijkt uit onderzoek van Coplan en collega's (2008), dat voor introverte/verlegen kinderen een autoritatieve opvoeding zorgt voor een optimale ontwikkeling.

Naar aanleiding van bovenstaande theorieën richt dit onderzoek zich op het interactie effect van kindpersoonlijkheid en opvoedingsgedrag van vaders voor de voorspelling van internaliserende problemen. In dit onderzoek wordt gekeken of de negatieve relatie tussen autoritatieve opvoeding en internaliserende problemen blijft bestaan bij een lage score op Extraversie en Emotionele Stabiliteit. Tevens wordt onderzocht of een hoge score op Extraversie en Emotioneel Stabiliteit protectieve factoren zijn in de relatie tussen overbeschermd opvoeding en internaliserende problemen. In eerdere onderzoeken is nog niet op deze manier gebruik gemaakt van zowel een positieve als negatieve opvoedingsdimensie en een protectieve en risicovolle kindpersoonlijkheid.

Overzicht van onderzoeksvragen en hypothesen

In dit onderzoek wordt nagegaan of er een verband is tussen opvoeding van vaders, persoonlijkheid en internaliserende problemen bij kinderen. Concreet wordt nagegaan of opvoedingsgedrag van vaders gerelateerd is aan internaliserende problemen. Ten tweede wordt nagegaan of de persoonlijkheid van het kind gerelateerd is aan internaliserende problemen. Ten slotte wordt nagegaan of de persoonlijkheid van het kind een modererend effect heeft op de relatie tussen opvoeding en internaliserende problemen.

Op basis van de besproken literatuur zijn de volgende hypothesen opgesteld: Vaders die overbeschermd opvoeden hebben kinderen met meer internaliserende problemen, terwijl vaders die autoritatief opvoeden kinderen hebben met minder internaliserende problemen. Als tweede hypothese is opgesteld: Kinderen die laag scoren op Extraversie of Emotionele Stabiliteit vertonen meer internaliserende problemen. De derde hypothese luidt: Kinderen die overbeschermd opgevoed worden en die laag scoren op Emotionele Stabiliteit of Extraversie scoren hoger op internaliserende problemen dan kinderen die overbeschermd worden opgevoed en hoog scoren op Emotionele Stabiliteit of Extraversie of dan kinderen die autoritatief worden opgevoed.

Methode

Participanten

Een proportioneel gestratificeerde steekproef van kinderen in de basisschoolleeftijd en middelbare schoolleeftijd, die regulier onderwijs volgen is at random geselecteerd (dat wil zeggen; de namen van de kinderen die jarig zijn voor 31 maart zijn op alfabetische volgorde gerangschikt; het tweede en het een na laatste kind zijn geselecteerd). Strata zijn geografische locatie (provincie), geslacht en leeftijd. Van de 308 participanten werden er als gevolg van ontbrekende data uiteindelijk 286 meegenomen in dit onderzoek. De participanten waren vaders met een kind in de leeftijd van 11 tot 17 jaar ($M = 13$ jaar en 9 maanden, $SD = 1.14$). Het gaat om 136 jongens en om 150 meisjes. Alle vaders en kinderen hadden de Belgische nationaliteit. De gemiddelde leeftijd van de vaders was 44 jaar en 6 maanden (variërend van 35 jaar en 0 maanden tot 64 jaar en 0 maanden, $SD = 4.24$). De percentages van vaders met verschillende onderwijsniveaus waren als volgt: Lager onderwijs, 3.6; Lager middelbaar onderwijs, 11.9; Hoger middelbaar onderwijs, 30.3; Hoger onderwijs van het korte type, 24.5; Hoger onderwijs van het lange type, 10.5; Universitaire opleiding, 19.1.

Meetinstrumenten

Autoritatieve opvoeding

Voor het meten van autoritatieve opvoeding is gebruik gemaakt van de Parenting Practices Questionnaire (PPQ; Robinson, Mandlco, Frost Olsen, & Hart, 1995). In dit onderzoek werd het onderdeel van de PPQ gebruikt dat gericht is op de schaal warmte en betrokkenheid (11 items) en de schaal beredeneren en inductie (6 items) in de opvoeding. De vragenlijst bestond uit 17 uitspraken over hoe ouders met hun kinderen om kunnen gaan. Aan vaders werd gevraagd om per onderwerp te beoordelen hoe vaak zij zelf het genoemde gedrag vertoonden tegenover het kind dat meedeed aan het onderzoek. Deze beoordeling kwam tot stand door een score van 1 (nooit) tot 5 (altijd) in te vullen. De Cronbach's alpha was .91.

Overbeschermdende opvoeding

Voor het meten van overbeschermdende opvoeding is gebruik gemaakt van de Egna Minnen Beträffande Uppfostran voor ouders/ verzorgers (EMBU- P; Deković, e.a., 2006). De EMBU- P is een versie van de EMBU, een valide en betrouwbaar instrument (Arindell, e.a., 1986; Muris, Meesters, & Van Brakel, 2003). De EMBU- P meet de opvoedingsvaardigheden en ervaringen van ouders met het oog op emotionele warmte, afwijzing en overbescherming, oftewel de mate van de opvoedingsdimensie overbescherming. De vragenlijst bestond uit 12 vragen met onderwerpen hoe

ouders met de eigen kinderen kunnen omgaan. Per onderwerp werd vaders gevraagd te beoordelen of en zo ja, hoe vaak het genoemde gedrag door hen werd vertoond. Deze beoordeling werd gegeven door een score van 1 (nee nooit) tot 4 (ja, bijna altijd) in te vullen (Deković, e.a., 2006) Cronbach's alpha was .68.

Persoonlijkheid van het kind

Om de persoonlijkheidseigenschappen van de kinderen te meten werd de 'Hierarchical Personality Inventory for Children' (HiPIC: Mervielde & De Fruyt, 1999) door leerkrachten ingevuld. De HiPIC is ontworpen om de individuele verschillen tussen kinderen in de leeftijd van 6-12 jaar te beschrijven en werd als valide en betrouwbaar bevonden in onderzoek van Mervielde en De Fruyt (2002). Deze vragenlijst bevat 144 items, hiërarchisch geordend in vijf hoger geordende domeinen, welke conceptueel gerelateerd kunnen worden aan de volwassen Big Five. De items van deze vragenlijst zijn allemaal korte beweringen die gaan over openlijk gedrag dat te observeren is door leeftijdsgenoten, ouders of anderen. Alle items waren in de derde persoon enkelvoud geformuleerd, zonder ontkenningen en verwijzen allen naar zichtbaar gedrag. Leerkrachten waardeerden het gedrag van het kind op een vijfpuntige schaal, als volgt verankerd; 1(bijna niet karakteristiek) tot 5 (erg karakteristiek). De volgende domeinschalen zijn onderscheiden met het aantal items en Cronbach's alpha's voor de data van dit onderzoek. (i) Extraversie- Introversie (32 items; .95). Deze schaal maakt een contrast tussen emotioneel, sociaal en verbale expressiviteit met verlegenheid, inhibitie, zelfisolatie, terugtrekken en geen assertiviteit. (ii) Welwillendheid (40 items; .95). Deze schaal overdekt het brede gebied van prosociale versus antisociale interacties. De schaal maakt een contrast tussen een warme empathische overweging van andermans behoeften, emoties, en interesses, en open, vertrouwensvolle, inter-persoonlijke oriëntaties met dominantie, irritatie, en antisociale exploitatie van anderen. De items van deze dimensie zijn meer evaluatief en negatief van aard, verwijzend naar de karakteristieken van het 'makkelijke versus het moeilijke kind'. (iii) Consciëntieusheid (32 items; .97). Deze schaal verwijst naar de gewetensvolheid in werkomstandigheden. Deze schaal combineert een geconcentreerde, planmatige, betrouwbare, en een competente, hoge prestatieoriëntatie, in werksituaties met een hoog niveau van betrokkenheid en volharding. (iv) Emotionele Stabiliteit (16 items; .91). Bij deze schaal worden, zelfvertrouwen, emotionele balans, en makkelijk in de omgang zijn, tegenovergesteld aan bang, angstig, en emotioneel gedesorganiseerd onder stress, en aan weinig zelfvertrouwen hebben. (v) Vindingrijkheid (24 items; .94). De items van deze schaal hebben betrekking op de openheid voor nieuwe ideeën en ervaringen in termen van creativiteit, fantasie, nieuwsgierigheid, verbeelding, humor, en vindingrijkheid in het beginnen van nieuwe activiteiten.

Internaliserende problemen

Om de kindrapportages van de internaliserende problemen te verkrijgen, is er gebruik gemaakt van de Nederlandse vertaling van de Youth Self Report (YSR; Achenbach, 1991). De YSR stamt af van de Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach, 1991; Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1996). De CBCL is ontworpen om het psychologische en gedragsmatige functioneren van kinderen te meten en is hiervoor extensief gevalideerd als betrouwbaar en valide (Achenbach, 1991; Vignoe, Berube, & Achenbach, 2000). Bij dit onderzoek werden de drie probleemschalen binnen de internaliserende schaal meegenomen. Dit zijn angstig/depressief (16 items), teruggetrokken depressief (7 items) en somatische klachten (9 items). De Cronbach's alpha voor de YSR was .88.

Er is gekozen om de kinderen deze vragenlijst zelf in te laten vullen omdat internaliserende problemen vaak voor de buitenwereld niet goed zichtbaar zijn, en het kind zelf het beste weet hoe het zich voelt. De kinderen werden geïnstrueerd om een 0 te omcirkelen wanneer het item niet van toepassing was, een 1 wanneer het item een beetje of soms van toepassing en een 2 wanneer het vaak van toepassing was voor het afgelopen jaar.

Procedure

Data voor dit onderzoek werden verkregen door per post vragenlijsten te sturen naar de deelnemende gezinnen. Van de vaders werd verwacht dat ze de desbetreffende vragenlijsten invulden en terugstuurden naar de onderzoeker. Tevens vulden de kinderen zelf en de leerkrachten die de kinderen op dat moment in de klas hadden, de vragenlijsten in.

Statistische analyses

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden werd gestart met het berekenen van de gemiddelden, standaarddeviaties en inter-correlaties van zowel de afhankelijke als de onafhankelijke variabelen. Vervolgens werd er door middel van een stapsgewijze meervoudige regressieanalyse onderzocht of er een verband is tussen opvoedingsgedrag, persoonlijkheid en internaliserende problemen. Bij stap 1 werd er gecontroleerd voor leeftijd en geslacht van de kinderen. In stap 2 werden vervolgens beide opvoedingsdimensies en de vijf persoonlijkheidseigenschappen toegevoegd in de analyse. Ten slotte werden bij stap 3 de interactievariabelen toegevoegd voor zowel de overbeschermende opvoeding als voor de autoritatieve opvoeding. Op deze manier werd het mogelijke verband tussen opvoeding en internaliserende problemen, persoonlijkheid en internaliserende problemen en het moderatie effect van persoonlijkheid onderzocht.

Wanneer uit de stapsgewijze meervoudige regressie analyse bleek dat er sprake is van een moderatie effect van persoonlijkheid werd het interactie effect verder geëxploreerd. Dit wordt gedaan volgens de recent gepubliceerde Johnson- Neyman techniek voor het peilen van interacties in lineaire

modellen (zie Hayes & Matthes, 2009). Er wordt met deze methode precies berekend waar het omslagpunt voor de waarde van de moderatie variabele ligt bij een significantie niveau van $p < 0.05$.

Resultaten

Beschrijvende statistieken en correlatie analyse

In Tabel 1 worden de gemiddelden, standaarddeviaties en inter-correlaties tussen de variabelen gepresenteerd. Tegen de verwachting in, zijn er geen significante correlaties gevonden voor opvoedingsgedrag en internaliserende problemen. Daarentegen zijn er significante correlaties gevonden tussen de persoonlijkheidsdimensies en internaliserende problemen. Extraversie ($r = -.24$) en Emotionele Stabiliteit ($r = -.16$) hangen negatief samen met internaliserende problemen. Dit houdt in dat wanneer kinderen hoog scoren op Extraversie of Emotionele Stabiliteit, ze laag scoren op internaliserend probleemgedrag. Ten slotte is er een negatieve correlatie gevonden tussen Extraversie en overbeschermd opvoeding ($r = -.16$). Dit betekent dat wanneer kinderen hoog scoren op Extraversie, vaders laag scoren op overbeschermd opvoeding.

Additieve en interactieve effecten

Een meervoudige stapsgewijze regressie analyse werd uitgevoerd voor het meten van de directe effecten en interactie effecten van opvoedingsdimensies en persoonlijkheidseigenschappen voor de voorspelling van internaliserend probleemgedrag. Voor een overzicht van de exacte resultaten wordt verwezen naar Tabel 2. In de eerste stap werd er gecontroleerd voor leeftijd en geslacht. Geslacht was significant gerelateerd aan de voorspelling van internaliserende problemen. Meisjes scoorden hoger op internaliserende problemen dan jongens. De variabele leeftijd had geen significant effect voor de voorspelling van internaliserende problemen.

In stap 2 werden de opvoedingsdimensies en verschillende persoonlijkheidseigenschappen toegevoegd. Omdat er geen significante correlaties werden gevonden tussen de opvoedingsdimensies en internaliserende problemen, werden er logischerwijs geen significante verbanden gevonden tussen deze variabelen. Dit betekent dat zowel een positieve als een negatieve opvoeding niet in verband konden worden gebracht met het voorspellen van internaliserende problemen. Voor de verschillende persoonlijkheidsdimensies bleek een significant effect voor de persoonlijkheidsdimensie Extraversie in het voorspellen van internaliserende problemen. Er is sprake van een negatieve relatie wat betekent dat Extraverte kinderen lager scoren op internaliserend probleemgedrag. Voor de andere vier persoonlijkheidseigenschappen werd geen significant effect gevonden.

Ten slotte werden in stap 3 de interactievariabelen van beide opvoedingsdimensies en de persoonlijkheidseigenschappen toegevoegd. Uit deze analyse bleek geen van de interactie-effecten

Tabel 1

Pearson correlaties, gemiddelden, en standaard deviaties van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen (N = 286)

	1	2	3	4	5	6	7	8	M	SD
1. Extraversie	-								3.02	0.69
2. Welwillendheid	-.14*	-							3.71	0.58
3. Consciëntieusheid	-.06	.55**	-						3.56	0.78
4. Emotionele Stabiliteit	.50**	.05	.08	-					3.44	0.70
5. Vindingrijkheid	.57**	.10	.48**	.52**	-				3.25	0.70
6. Overbeschermende opvoeding	-.16**	-.11	-.07	-.10	-.12	-			1.83	0.32
7. Autoritatieve opvoeding	.01	.03	.03	-.06	-.02	.05	-		3.66	0.54
8. Internaliserende problemen	-.24**	.05	.09	-.16**	-.08	.09	-.03	-	0.33	0.25

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$.

Tabel 2

Regressie model voor het voorspellen van internaliserende problemen door opvoeding en kindpersoonlijkheid (N = 286)

Voorspeller	<i>b</i>		SE	β
Stap 1				
.... Geslacht	0.08	**	0.03	0.16 **
Leeftijd	0.02		0.01	0.08
Stap 2				
Geslacht	0.08	*	0.03	0.15 *
....Leeftijd	0.02		0.01	0.08
Autoritatieve opvoeding	-0.01		0.03	-0.03
....Overbescherming	0.05		0.05	0.07
Extraversie	-0.09	**	0.03	-0.24 **
Welwillendheid	-0.02		0.03	-0.04
Consciëntieusheid	0.02		0.03	0.05
Emotionele Stabiliteit	-0.02		0.03	-0.05
Vindingrijkheid	0.03		0.04	0.08
Stap 3				
Geslacht	0.08	**	0.03	0.17 **
Leeftijd	0.02		0.01	0.08
Autoritatieve opvoeding	-0.00		0.03	-0.01
Overbescherming	0.06		0.05	0.07
Extraversie	-0.09	**	0.03	-0.26 **
Welwillendheid	-0.02		0.03	-0.05
Consciëntieusheid	0.01		0.03	-0.03
Emotionele Stabiliteit	-0.02		0.03	-0.07
Vindingrijkheid	0.04		0.04	0.10
Autoritatief x Extraversie	0.01		0.06	0.01
Autoritatief x Welwillendheid	0.02		0.06	0.03
Autoritatief x Consciëntieusheid	0.09		0.05	0.15
Autoritatief x Emotionele Stabiliteit	0.08		0.05	0.12
Autoritatief x Vindingrijkheid	-0.05		0.07	-0.08
Overbescherming x Extraversie	0.04		0.09	0.03
Overbescherming x Welwillendheid	0.07		0.09	0.06
Overbescherming x Consciëntieusheid	-0.06		0.10	-0.05
Overbescherming x Emotionele stabiliteit	0.03		0.08	0.02
Overbescherming x Vindingrijkheid	-0.08		0.11	-0.06

Note. $R^2 = .032$ voor stap 1; $\Delta R^2 = .068$ voor stap 2; $\Delta R^2 = .036$ voor stap 3.

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$.

significant te zijn in het voorspellen van internaliserend probleemgedrag. Ook deze resultaten zijn tegen de eerder genoemde verwachtingen in.

Discussie

Directe effecten tussen opvoeding en internaliserende gedragsproblematiek

Het huidige onderzoek levert nieuwe informatie over de persoonlijkheid-omgevings interacties door het opvoedingsgedrag van vaders als uitgangspunt te nemen in interactie met kindpersoonlijkheid bij het ontstaan van internaliserend probleemgedrag. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat zowel een positieve als een negatieve opvoeding door vader niet in verband kan worden gebracht met internaliserend probleemgedrag bij kinderen. Wat betreft de relatie tussen persoonlijkheid en internaliserende problemen werd er in dit onderzoek zoals verwacht een negatief verband gevonden tussen Extraversie en internaliserend probleemgedrag. Ten slotte werd er geen ondersteuning gevonden voor het mogelijke moderatie effect van persoonlijkheid op de relatie tussen opvoedingsdimensies en de ontwikkeling van internaliserende problemen.

Een opvallende uitkomst is dat geen van beide opvoedingsdimensies gerelateerd konden worden aan het ontstaan van internaliserend probleemgedrag. Hierdoor moeten de hypothesen wat betreft de relatie tussen opvoedingsgedrag en internaliserende problemen worden verworpen. Dit is tegen de verwachting in omdat uit eerdere onderzoeken blijkt dat een overbeschermende opvoeding in verband kan worden gebracht met angstproblemen bij kinderen (Chorpita & Barlow, 1998). Daarnaast blijkt uit eerder onderzoek dat een autoritatieve opvoeding de kans op angstproblemen bij kinderen vermindert (Steinberg, e.a., 2006) en werd er voor dit opvoedingsgedrag een negatieve relatie in het voorspellen van internaliserend probleemgedrag verwacht. Een mogelijke verklaring voor het niet vinden van significante resultaten is dat de invloed van opvoeding verschilt tussen vaders en moeders (Roelofs, Meesters, Ter Huurne, Bamelis, & Muris, 2006). Het verschil in vergelijking tot andere onderzoeken gericht op de opvoeding van moeders, zou mogelijk verklaard kunnen worden doordat vaders over het algemeen minder tijd besteden aan de opvoeding dan moeders. Toekomstig onderzoek zal overigens moeten aantonen of er inderdaad een verschil in opvoeding tussen vaders en moeders kan worden gevonden. Het is niet waarschijnlijk dat het verschil verklaard kan worden doordat internaliserende problemen is gemeten door zelfrapportage, aangezien eerdere onderzoeken deze verbanden wel vonden (Reitz, Deković, Meijer, & Engels, 2006; Steinberg, e.a., 2006). Echter, zou het verschil wel verklaard kunnen worden doordat de genoemde onderzoeken, in tegenstelling tot dit onderzoek, gebruik maakten van slechts één informant.

Uit de resultaten blijkt zoals verwacht dat een Extraverte persoonlijkheid kan worden

geassocieerd met internaliserende problemen. Voor Emotionele Stabiliteit is er echter geen verband gevonden met internaliserende problemen. Dit is tegen de verwachting in omdat Emotionele Stabiliteit wel correleert met internaliserende problemen. Een mogelijke verklaring hiervoor is de correlatie tussen Extraversie en Emotionele Stabiliteit. Voor de persoonlijkheidsdimensie Extraversie geldt een negatief verband met internaliserende problemen. Dit resultaat ondersteunt eerdere bevindingen van De Pauw en Mervielde (2010) en toont aan dat persoonlijkheid van het kind een risicofactor is voor internaliserende problemen. Deze bevinding levert een bijdrage aan de praktijk doordat er in de toekomst beter gescreend kan worden welke kinderen zullen profiteren van bepaalde behandelvormen (Van Leeuwen, Mervielde, Braet, & Bosman, 2004). Daarnaast zou de kennis van kindpersoonlijkheid als risicofactor van belang kunnen zijn voor de ontwikkeling van nieuwe behandelmethoden, bijvoorbeeld door de integratie van kindpersoonlijkheid in bestaande interventies. Zo raadt Tackett (2006) aan om interventies te laten focussen op kinderen met een kwetsbare persoonlijkheid (een lage mate van Emotionele Stabiliteit en of Extraversie). Volgens De Clercq, Van Leeuwen, De Fruyt, Van Hiel en Mervielde (2008) zou de integratie van persoonlijkheid kunnen bijdragen aan een meer realistisch perspectief voor de verwachte verandering en in betere uitvoerbare doelstellingen. Verder sluiten de bevindingen van het huidige onderzoek aan bij de gedachte dat ouders mogelijk te veel schuld krijgen voor de internaliserend problemen van het kind, doordat de rol van kindpersoonlijkheid vaak wordt vergeten (Van Leeuwen, e.a., 2004). Ouders kunnen invloed hebben op het gedrag van hun kind, maar kunnen belangrijke persoonlijkheidskenmerken, zoals een lage mate van Extraversie welke in relatie staat met internaliserend probleemgedrag, niet veranderen (Rowe, 1990).

De uitkomst dat geen van de moderatie-effecten significant was in het voorspellen van internaliserende problemen is tegen de verwachting in. Voor de negatieve relatie tussen Extraversie en internaliserende problemen betekent dit dat de relatie niet afhankelijk is van het opvoedingsgedrag van de vader. Dit onderzoek levert overigens wel ondersteuning aan de eerder gevonden resultaten waarbij werd aangegeven dat meisjes gevoeliger zijn voor het ontwikkelen van internaliserende problemen dan jongens (Farrell, 2008; Junger, Mesman, & Meeus, 2003; Rutter, 1991, zoals beschreven in Coleman & Webber, 2002).

Implicaties voor interventie

De huidige bevinding suggereert dat persoonlijkheid van invloed is op het ontstaan van internaliserend probleemgedrag. Het is daarom belangrijk dat de opvoedingstrainingen gebaseerd zijn op het 'Goodness-of-fit' model van Thomas en Chess (1977) waarbij wordt aangenomen dat een optimale ontwikkeling van het kind afhangt van de mate waarin de omgeving op de behoeften van het kind is afgestemd. De integratie van de kindpersoonlijkheid hierbij kan belangrijke implicaties hebben voor toekomstige interventie programma's. Veel van de huidige interventieprogramma's hebben als

doel het beïnvloeden van de opvoedingsprocessen in het gezin om daarmee indirect de ontwikkeling van het kind te sturen. Voorbeelden van deze interventieprogramma's zijn oudercursussen en Parent Management Training (Prinsen & De Vries, 2005). Uit onderzoek van Nauta, Scholing, Emmelkamp, en Minderaa (2003) en onderzoek van Spence, Donovan, en Brechman-Toussaint (2000) blijkt dat het geen toegevoegde waarde heeft om ouders te betrekken in de behandeling van angstige kinderen. In de toekomst kan naast de vaak gebruikte cognitieve gedragstherapie (Cartwright-Hatton, Roberts, Chitsabesan, Fothergill, & Harrington, 2004), gefocust worden op de kindpersoonlijkheid in het afnemen van gedragsmatige en emotionele problemen. Aan kinderen die laag scoren op de dimensie Extraversie, kunnen vaardigheden worden aangeleerd om de mate van Extraversie te vergroten in sociaal- emotionele trainingen. Daarnaast kan de kennis over een risicovolle kindpersoonlijkheid gebruikt worden voor vroegtijdige signalering en preventie (GGD Zuid-Holland-Zuid, 2008; Van Leeuwen, e.a., 2004). De Fruyt, De Clercq, en De Bolle (2008) en De Clercq en collega's (2008) beaamen dat het belangrijk is om persoonlijkheid mee te nemen om realistische en haalbare doelstellingen te formuleren, voor de behandeling van probleemgedrag. Het huidige onderzoek draagt bij aan het bewijs dat dit daadwerkelijk een zinvol uitgangspunt is om bij behandeling betere resultaten te bereiken.

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Er is in dit onderzoek georiënteerd op de relatie tussen opvoeding en internaliserende problemen en de mogelijkheid van de moderatiefactor persoonlijkheid. Bij het interpreteren van de resultaten van dit onderzoek zijn er ook een aantal beperkingen die in gedachten moeten worden gehouden. Ten eerste was het met de verzamelde data niet mogelijk om een onderscheid te maken in verschillende vormen van internaliserende problemen. Als er onderscheid was gemaakt tussen angstproblemen en depressieproblemen dan zou dit tot andere resultaten geleid kunnen hebben. Zo hebben De Pauw en Mervielde (2010) aangetoond dat de invloed van persoonlijkheid voor angst en depressie verschilt. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Rapee (1997) dat een overbeschermende opvoeding alleen in relatie staat tot angstproblemen. Tevens geldt het positieve effect van een autoritatieve opvoeding alleen voor angstproblemen bij kinderen (Steinberg, e.a., 2006). In de toekomst zouden beide vormen van internaliserend probleemgedrag apart geanalyseerd moeten worden. Tevens zouden de Big Five facetten kunnen worden gescoord om een specifiekere meting te verrichten tussen kindpersoonlijkheid en internaliserende problemen, zoals De Pauw en Mervielde (2010) al deden.

Ten tweede is er met behulp van drie verschillende informanten data verzameld. Deze manier heeft zowel voordelen als nadelen. Nadeel zou kunnen zijn dat er drie visies in de data worden verwerkt waardoor het moeilijker is om verbanden aan te tonen (Verhulst & Verheij, 2006). Aan de

andere kant geven Verhulst en Verheij aan dat het noodzakelijk is om gebruik te maken van meerdere informanten om zo informatie te kunnen vergelijken. Het gaat er hierbij om dat meerdere informanten dezelfde vragenlijst scoren. Een recent onderzoek (Noordhof, 2010) toont daarnaast aan dat verschillende probleemgebieden gerapporteerd door eenzelfde informant vaak duidelijk meer covariantie vertonen dan wanneer hetzelfde probleemgebied door verschillende informanten wordt gescoord. De keuze van de informant lijkt dus uit te maken. Een ander aspect van de dataverzameling is dat er slechts gebruik gemaakt is van vragenlijsten waardoor eventuele aanvullende relevante informatie buiten beschouwing is gelaten. De score op de vragen blijft beperkt tot de visie van de informant. In vervolgonderzoek is het aan te raden om meerdere methoden, zoals observaties en interviews (Verhulst & Verheij, 2006), en meerdere informanten te gebruiken voor het analyseren van internaliserend probleemgedrag.

Tevens is er voor de opvoeding van vaders alleen gebruikt gemaakt van de scores van de vaders zelf. Mogelijk waarderen vaders zichzelf anders dan dat de moeders het opvoedingsgedrag van vaders zouden waarderen. Daarbij komt dat er in dit onderzoek niet is stilgestaan bij het opvoedingsgedrag van moeders. Hierdoor kan er niet worden nagegaan of de invloed van het opvoedingsgedrag van moeders verschilt met dat van vaders. In vervolgonderzoek zou tevens kunnen worden nagegaan of er een verschil is tussen de relatie van opvoeding en internaliserende problemen bij verschillende ouder- kindrelaties. Van der Bruggen en collega's (2008) noemen het feit dat er meer onderzoek moet worden gedaan tussen geslacht van de ouder en geslacht van het kind in relatie tot internaliserend probleemgedrag bij kinderen en ouderlijke controle. Zo zou verwacht kunnen worden dat bij een moeder-dochter-relatie het verband tussen beschermende opvoeding en internaliserende problemen het grootst is en voor de vader- zoon relatie het kleinst. In de toekomst is het daarom interessant om zowel data over het opvoedingsgedrag van moeders als vaders mee te nemen.

Tot besluit is dit onderzoek één van de eerste onderzoeken waarin werd nagegaan of de opvoeding van vaders in relatie staat tot internaliserende problemen en wat het effect van kindpersoonlijkheid op deze relatie is. Daarbij pleit het voor dit onderzoek dat er gebruik is gemaakt van data van 286 participanten. Hiermee is een start gemaakt in een nieuwe onderzoeksrichting op het gebied van opvoeding en probleemgedrag bij kinderen. Dit onderzoek biedt tevens richtlijnen voor vervolgonderzoek, om de kennis over de mogelijke invloeden van opvoedingsgedrag van vaders voor de ontwikkeling van kinderen te vergroten.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the child behavior checklist/ 4-18 and 1991 profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of psychiatry.
- Arrindell, W. A., Perris, C., Perris, H., Eisemann, M., Van der Ende, J., & Von Knorring, L. (1986). Cross-national invariance of dimensions of parental rearing behaviour: Comparison of psychometric data of Swedish depressives and healthy subjects with Dutch target ratings on the EMBU. *British Journal of Psychiatry*, *148*, 305–309.
- Blom, H., Dekkers, A., & Geerts, T. (2004). *Gediagnosticeerd: gefeliciteerd of getraumatiseerd. De invloed van diagnose, attributie en locus of control op de stressbeleving van leerkrachten in het reguliere basisonderwijs*. Unpublished manuscript, University of Professional Education at Amstelveen.
- Bugental, D. B., & Grusec, J. E. (2006). Socialization theory. In N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology. Vol. 3: Social, emotional, and personality development* (pp. 366-428). New York: Wiley.
- Cartwright-Hatton, S., Roberts, C., Chitsabesan, P., Fothergill, C., & Harrington, R. (2004). Systematic review of the efficacy of cognitive behaviour therapies for childhood and adolescent anxiety disorders. *British Journal of Psychiatry*, *43*, 421–436.
- Caspi, A. (1998). Personality development across life course. In W. Damon (Series Ed.), & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development* (5th ed., pp. 311-388). New York: Wiley.
- Callahan, S. A., & Panichelli-Mindel, S. M. (1996). DSM-IV and internalizing disorders: Modifications, limitations, and utility. *School Psychology Review*, *25*, 297-307.
- Chorpita, B. F., & Barlow, D. H. (1998). The development of anxiety; the role of control in the early environment. *Psychological Bulletin*, *124*, 3-21.
- Coleman, M.C., & Webber, J. (2002). *Emotional and behavior disorders: Theory and practice*. Boston, MA: Allan & Bacon.
- Coplan, R. J., Arbeau, K. A., & Armer, M. (2008). Don't be fret, be supportive! Maternal characteristics linking child shyness to psychosocial and school adjustment in kindergarten. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *36*, 359-371.
- Crockenberg, S. C., & Leerkes, E. M. (2006). Infant temperament (reactivity to novelty) and maternal behavior at 6 months interact to predict later anxious behavior. *Development and Psychopathology*, *18*, 1-18.
- De Clercq, B., Van Leeuwen, K.G., De Fruyt, F., Van Hiel, A., & Mervielde, I. (2008). Maladaptive

- personality traits and psychopathology in childhood and adolescence: The moderating effect of parenting. *Journal of Personality*, 76, 357-383.
- De Fruyt, F., De Clercq, B., & De Bolle, M. (2008). Temperament, persoonlijkheid en de ontwikkeling van emotionele- en gedragsproblemen. In P. J. M. Prins, & C. Braet (Eds.), *Handboek klinische ontwikkelingspsychologie* (pp.135-160). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- De Fruyt, F., Van Hiel, A., & Buyst, V. (1998). Parental personality descriptions of boys and girls. In G. A. Kohnstamm, C. F. Halverson Jr., I. Mervielde, & V.L. Havill (Eds.), *Parental descriptions of child personality; Developmental antecedents of the Big Five?* (pp. 155-167). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- De Pauw, S. W. S., & Mervielde, I. (2010). Temperament, personality and developmental psychopathology: A review based on the conceptual dimensions underlying childhood traits. *Child Psychiatry of Human Development*, 41, 313–329
- Deković, M., Ten Have, M., Vollebergh, W., Pels, T., Oosterwegel, A., Wissink, I., e.a. (2006). Meten van opvoeding in autochtone en allochtone gezinnen: Constructequentie van de EMBU vragenlijst. In T. Pels, & W. Vollebergh (red.), *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling: Een overzicht van recent onderzoek in Nederland* (pp. 91-101). Amsterdam: Aksant.
- Farrell, M. (2008). *Educating special children. An introduction to provision for pupils with disabilities and disorders*. London: Routledge.
- Ford, T., Goodman, R., & Meltzer, H. (2003). The British child and adolescent mental health survey 1999: The prevalence of DSM- IV disorders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 1203-1211.
- Garmezy, N. (1991). Resilience and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioural Scientist*, 34, 416–430.
- GGD Zuid-Holland-Zuid (2008). *Uitvoeringsprogramma preventie van depressie in Zuid-Holland Zuid 2008-2011* (versie 2.0). Dordrecht: Cliënten Belangen Bureau.
- Hayes, A. F., & Matthes, J. (2009). Computational procedures for probing interactions in OLS and logistics regression: SPSS and SAS implementations. *Behavior Research Methods*, 41, 924-936.
- Holmbeck G. N. (1997). Toward terminological, conceptual, and statistical clarity in the study of mediators and moderators: Examples from the child-clinical and pediatric psychology literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65, 599–610.
- Hughes, E. K., & Gullone, E. (2008). Internalizing symptoms and disorders in families of adolescents: A review of family systems literature. *Clinical Psychology Review*, 28, 92–117.
- John, O. P., Caspi, A., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Stouthamer-Loeber, M. (1994). The 'little' five: Exploring the nomological network of the five-factor model of personality in

- adolescent boys. *Child Development*, 65, 160-178.
- Junger, M., Mesman, J., & Meeus, W. (2003). *Psychologische problemen bij adolescenten: Prevalentie, risicofactoren en preventie*. Assen: Van Gorcum.
- Leve, L. D., Kim, H. K., & Pears, K. C. (2005). Childhood temperament and family environment as predictors of internalizing and externalizing trajectories from ages 5 to 17. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33, 505-520.
- Markus, M. T., Lindhout, I. E., Boer, F., Hoogendijk, T. H. G., & Arrindell, W. A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519.
- McCrae, R. R., Costa, P. T., & Busch, C. M. (1986). Evaluating comprehensiveness in personality systems: The California q-set and the five-factor model. *Journal of Personality*, 54, 430-446.
- McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers, implications for late adolescents. *Journal of Family Psychology*, 29, 806-827.
- Mervielde, I., & De Fruyt, F. (1999). Construction of the hierarchical personality inventory for children. In I. Mervielde, I. J. Deary, F. De Fruyt, & F. Ostendorp (Eds.), *Personality psychology in Europe (vol. 7, pp. 107-127)*. Tilburg: University Press.
- Mervielde, I., & De Fruyt, F. (2002). Assessing children's traits with the Hierarchical Personality Inventory for Children. In B. De Raad, & M. Perugini (Eds.), *Big Five Assessment* (pp. 129-146). Gottingen: Hogrefe & Huber Publishers.
- Muris, P., Meesters, C., & Van Brakel, A. (2003). Assessment of Anxious Rearing Behaviors with a Modified Version of "Egna Minnen Beträffande Uppfostran" Questionnaire for Children. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 25, 229-237.
- Nauta, M. H., Scholing, A., Emmelkamp, P. M. G., & Minderaa, R. B. (2003). Cognitive-behavioral therapy for children with anxiety disorders in a clinical setting: No additional effect of a cognitive parent training. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 1270-1278.
- Noordhof, A. (2010). *In the absence of a gold standard*. Unpublished doctoral dissertation, University of Groningen: Groningen.
- Prinsen, B., & De Vries, W. (2005). *Ouders ondersteunen in de jeugdgezondheidszorg: De stand van zaken van opvoedingsondersteuning in de jeugdgezondheidszorg anno 2005*. Utrecht: Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning NIZW Jeugd.

- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review, 17*, 47-67.
- Reitz, E., Deković, M., Meijer, A. M., & Engels, R. C. M. E. (2006). Longitudinal relations among parenting, best friends, and early adolescent problem behavior - Testing bidirectional effects. *Journal of Early Adolescence, 26*, 272-295.
- Robins, R. W., John, O. P., Caspi, A., Moffitt, T. E., & Stouthamer-Loeber, M. (1996). Resilient, overcontrolled, and undercontrolled boys: Three replicable personality types. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 157-171.
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: development of a new measure. *Psychological Reports, 77*, 819-830.
- Roelofs, J., Meesters, C., Ter Huurne, M., Bamelis, L., & Muris, P. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behaviors and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies, 15*, 331-344.
- Rothbart, M. K., & Ahadi, S. A. (1994). Temperament and the development of personality. *Journal of Abnormal Psychology, 103*, 55-66.
- Roza, S. J., Hofstra, M. B., Van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2003). Stable prediction of mood and anxiety disorders based on behavioral and emotional problems in childhood: A 14-year follow-up during childhood, adolescence, and young adulthood. *American Journal of Psychiatry, 160*, 2116-2121.
- Rowe, D. C. (1990). As the twig is bent? The myth of child-rearing influences on personality development. *Journal of Counseling and Development, 68*, 606-611.
- Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Hastings, P. D. (2002). Stability and social-behavioral consequences of toddlers inhibited temperament and parenting. *Child Development, 73*, 483-495.
- Sameroff, A. (1995). General systems theories and developmental psychology. In D. Cicchetti, & D. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Vol. 1. Theory and methods* (pp. 659-695). New York: Wiley.
- Spence, S. H., Donovan, C., & Brechman-Toussaint, M. (2000). The treatment of childhood social phobia: The effectiveness of social skill training-based, cognitive-behavioural intervention, with and without parental involvement. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 41*, 713-726.
- Steinberg, L., Blatt-Eisengart, I., & Cauffman, E. (2006). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful homes: A replication

- in a sample of serious juvenile offenders. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 47-58.
- Tackett, J. (2006). Evaluating models of the personality-psychopathology relationship in children and adolescents. *Clinical Psychology Review*, 26, 584-599.
- Thomas, A., & Chess, S. (1977). *Temperament and development*. New York: Bruner/Mazel.
- Towe-Goodman, N. R., & Teti, D. M. (2008). Power assertive discipline, maternal emotional involvement, and child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22, 648-651.
- Van der Bruggen, C. O., Stams, G. J. J. M., & Bogels, S. M. (2008). Research review: The relation between child control: A meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 1257-1269.
- Van Gastel, W., Legerstee, J. S., & Ferdinand, R. F. (2009). The role of perceived parenting in familial aggregation of anxiety disorders in children. *Journal of Anxiety Disorders*, 23, 46- 53.
- Van Leeuwen, K. G., Mervielde, I., Braet, C., & Bosmans, G. (2004). Child personality and parental behavior as moderators of problem behavior: Variable- and person-centered approaches. *Developmental Psychology*, 40, 1028-1046.
- Van Lieshout, T. (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen: Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten* (2nd ed.) [pedagogical advices for special children: A practical handbook for professional educators, accompanists and teachers]. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Verhulst, F. C., Van der Ende, J., & Koot, H. M. (1996). Handleiding voor de CBCL/4-18 [Manual for the CBCL/4-18]. Rotterdam, the Netherlands: Erasmus University and Department of Child and Adolescent Psychiatry, Sophia Children's Hospital.
- Verhulst, F. C., & Verheij, F. (2006). *Kinder- en Jeugdpsychiatrie*. Assen: Van Gorcum.
- Vignoe, D., Berube, R. L., & Achenbach, T. M. (2000). *Bibliography of published studies using the child behavior checklist and related materials* (1999 edn.). Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Ybrandt, H. (2008). The relation between self-concept and social functioning in adolescence. *Journal of Adolescence*, 31, 1-16.